

Udskriftsdato: mandag den 8. juni 2026

CIR1H nr 10280 af 06/07/2011 (Historisk)

Meddelelse om personundersøgelser ved kriminalforsorgen, herunder med henblik på samfundstjeneste (RM 3/2000 - rettet juli 2011)

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: RA-2011-609-0124

Senere ændringer til forskriften

CIR1H nr 9601 af 11/07/2013

Meddelelse om personundersøgelser ved kriminalforsorgen, herunder med henblik på samfundstjeneste (RM 3/2000 - rettet juli 2011)

1. Indledning

Reglerne om indhentelse af personlige oplysninger vedrørende den sigtede i straffesager fremgår af retsplejelovens § 808.

Ifølge retsplejelovens § 808, stk. 1, skal der tilvejebringes sådanne oplysninger om den sigtedes personlige forhold, som må antages at være af betydning for sagens afgørelse vedrørende straffastsættelse eller anvendelse af anden retsfølge end straf.

Ifølge § 808, stk. 2, skal der i almindelighed foretages en nærmere undersøgelse af den sigtedes personlige forhold, herunder navnlig hans tidligere og nuværende forhold i hjem, skole og arbejde samt hans legemlige og åndelige tilstand, når der kan blive spørgsmål om anvendelse af betinget dom, herunder med vilkår om samfundstjeneste, tiltalefrafald på andre vilkår end vedtagelse af bøde og betaling af erstatning, eller retsfølger, der træder i stedet for straf.

Ved lov nr. 274 af 15. april 1997 (Samfundstjeneste og forstærket indsats mod seksualforbrydelser m.v.) blev straffelovens regler om samfundstjeneste ændret med det formål at styrke mulighederne for anvendelse af samfundstjeneste. I tilknytning til denne lovændring blev der endvidere iværksat en forsøgsordning med behandling af visse seksualforbrydelser som alternativ til frihedsstraf samt en visitationsordning i Anstalten ved Herstedvester for seksualkriminelle, der er idømt en tidsbestemt straf.

Ved lov nr. 230 af 4. april 2000 om ændring af straffeloven (Udvidet brug af samfundstjeneste og betingede domme med vilkår om alkoholistbehandling for spirituskørsel) er der åbnet mulighed for i sager om spiritus- og promillekørsel at idømme betinget frihedsstraf med vilkår om samfundstjeneste eller alkoholistbehandling. Endvidere er det ved lovændringen forudsat, at samfundstjeneste skal søges anvendt i øget omfang ved berigelseskriminalitet. Denne lovændring trådte i kraft den 1. juli 2000.

Direktoratet for Kriminalforsorgen udarbejdede i samarbejde med Justitsministeriet og Finansministeriet i februar 2011 en analyse af kriminalforsorgens fremtidige kapacitets- og sikkerhedsbehov. Analysen indeholder bl.a. en række forslag til løsning af kriminalforsorgens kapacitetsbehov, herunder et forslag om udvidet brug af personundersøgelser med henblik på samfundstjeneste for alle under 25 år.

Regeringen besluttede i februar 2011 at iværksætte tiltagene i analysen, og ved brev af 30. juni 2011 anmodede Justitsministeriet Rigsadvokaten om at sikre, at anklagemyndigheden i straffesager mod 18-24-årige indhenter personundersøgelser med henblik på samfundstjeneste, når en række nærmere angivne betingelser er opfyldt. Der henvises til afsnit 8.

På denne baggrund fastsættes følgende retningslinier for indhentelse af personundersøgelser ved kriminalforsorgen.

2. Sager, hvor der skal indhentes personundersøgelser

Det er anklagemyndighedens pligt at tilvejebringe alle oplysninger, der er nødvendige for, at retten kan foretage det rette sanktionsvalg i den enkelte sag.

Personundersøgelser ved kriminalforsorgen skal navnlig foretages i følgende tilfælde:

- Hvis sagen påregnes afgjort med tiltalefrafald med vilkår i medfør af retsplejelovens § 723, stk. 1, nr. 2, om tilsyn af kriminalforsorgen, jf. nærmere nedenfor under pkt. 3.
- Hvis sagen kan falde ud til betinget dom med tilsyn af kriminalforsorgen, jf. nærmere nedenfor under pkt. 3.
- Hvis der er mulighed for, at sagen kan afgøres med samfundstjeneste, jf. nærmere nedenfor under pkt. 4.

- Hvis der er mulighed for betinget dom med vilkår om alkoholbehandling eller samfundstjeneste i sager om spiritus- eller promillekørsel, jf. nærmere nedenfor under pkt. 5.

- Hvis der er mulighed for at anvende samfundstjeneste i en sag om kørsel i frakendelsestiden, jf. nærmere nedenfor under pkt. 6.

- Hvis sigtede skal undergives mentalundersøgelse, og hvis de oplysninger om den sigtedes personlige forhold, der skal danne grundlag for mentalundersøgelsen, mest hensigtsmæssigt kan tilvejebringes gennem en personundersøgelse ved kriminalforsorgen.

- Hvis det i særlige situationer, hvor sagen påregnes afgjort med en ubetinget frihedsstraf, skønnes hensigtsmæssigt, at der af hensyn til sanktionspåstanden eller strafudmålingen foretages en personundersøgelse ved kriminalforsorgen. Det kan f.eks. være tilfældet, såfremt der er tale om en forbrydelse af en sådan grovhed eller en forventet straf af en sådan størrelse, at man nærmer sig området for de sagstyper, hvor der skal gennemføres mentalundersøgelse.

- Hvis der skønnes at være behov for oplysninger om den sigtedes personlige forhold til brug for afgørelsen af, hvorvidt der bør iværksættes mentalundersøgelse.

- I sager vedrørende seksualforbrydelser, jf. nærmere nedenfor under pkt.7.

Personundersøgelser ved kriminalforsorgen skal ikke indhentes i sager, der påregnes sluttet på bevisets stilling.

Der skal endvidere ikke indhentes personundersøgelse i sager, der ventes afgjort med tiltalefrafald i henhold til Rigsadvokatens bekendtgørelse om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale, og i sager, der forventes afgjort med tiltalefrafald, uden at der i medfør af retsplejelovens § 723, stk. 1, nr. 2, fastsættes vilkår om tilsyn af kriminalforsorgen.

Endvidere skal der ikke indhentes personundersøgelser i sager, hvor det står klart, at lovovertrædelsen alene bør medføre betinget dom uden tilsyn.

Det kan dog i særlige tilfælde være af betydning for afgørelsen af, om tiltalefrafald eller betinget dom kan anvendes, at der indhentes nærmere oplysninger om de personlige forhold, herunder om sigtedes mentale tilstand, i form af en personundersøgelse. I tvivlstilfælde kan spørgsmålet drøftes med kriminalforsorgens lokale afdeling.

3. Tiltalefrafald eller betinget dom

Ved vurderingen af, om en sag kan falde ud til tiltalefrafald eller en betinget dom, der indebærer tilsyn af kriminalforsorgen, jf. retsplejelovens § 723, stk. 1, nr. 2, og straffelovens § 57, indgår en række faktorer, navnlig kriminalitetens grovhed og omfang, sigtedes sociale og personlige forhold samt recidivrisikoen.

Ved bedømmelsen af sigtedes personlige og sociale forhold skal der bl.a. lægges vægt på sigtedes alder, boligforhold, arbejdsforhold, uddannelsesforhold, økonomiske forhold, familieforhold og eventuelt misbrug af alkohol eller euforiserende stoffer.

Skønnes oplysningerne om disse forhold at tale for, at der fastsættes tilsyn af kriminalforsorgen, bør der indhentes en personundersøgelse.

I tvivlstilfælde kan spørgsmålet drøftes med kriminalforsorgens lokale afdeling.

4. Samfundstjeneste

4.1. Anvendelsesområdet

Straffelovens kapitel 8 om samfundstjeneste blev indsat ved lov nr. 6 af 3. januar 1992, hvorved den tidligere forsøgsordning med samfundstjeneste blev gjort permanent.

Anvendelsesområdet for betinget dom med vilkår om samfundstjeneste er beskrevet i forarbejderne til lovændringen, der navnlig består af Straffelovrådets betænkning nr. 1211/1990, lovforslaget med

bemærkninger (fremsat den 30. oktober 1991) og Retsudvalgets betænkning over lovforslaget, afgivet den 12. december 1992.

Som nævnt ovenfor under pkt. 1 er straffelovens regler om samfundstjeneste senere ændret ved lov nr. 274 af 15. april 1997 (Samfundstjeneste og forstærket indsats mod seksualforbrydelser m.v.). Formålet med lovændringen var en øget anvendelse af samfundstjeneste.

Ved lovændringen blev det muligt at knytte flere former for vilkår til en betinget dom med vilkår om samfundstjeneste.

Endvidere blev adgangen til at idømme samfundstjeneste i kombination med en kort ubetinget frihedsstraf eller bøde udvidet, således at samfundstjeneste kan anvendes ved lovovertrædelser, hvis type eller grovhed efter de hidtil gældende regler ville udelukke samfundstjeneste, fordi samfundstjeneste ikke anses for en tilstrækkelig sanktion.

Ifølge bemærkningerne i lovforslaget om kombinationsdomme bør den praksis, hvorefter samfundstjenestens absolutte kerneområde er berigelseskriminalitet, fortsætte. Samfundstjeneste ved kriminalitet som f.eks. vold, røveri, narkotikasager og sædelighedsforbrydelser bør efter bemærkningerne fortsat anvendes med varsomhed. Hvis det efter en konkret individuel vurdering findes forsvarligt at idømme en kombinationsdom, vil der dog fremover kunne anvendes samfundstjeneste i disse sager (varsomhedsområdet) i videre omfang.

Reglerne om samfundstjeneste er endvidere som nævnt ovenfor under pkt. 1 ændret ved lov nr. 230 af 4. april 2000 om ændring af straffeloven (Udvidet brug af samfundstjeneste og betingede domme med vilkår om alkoholistbehandling for spirituskørsel). Ved lovændringen skete der bl.a. en nedsættelse af mindstetimetallet for samfundstjeneste fra 40 til 30 timer, således at samfundstjeneste i videre omfang kan anvendes i stedet for kortvarige frihedsstraffe.

Om muligheden for at anvende samfundstjeneste og betinget dom i sager om spiritus- og promillekørsel og om muligheden for at anvende samfundstjeneste i sager om kørsel i frakendelsestiden henvises til pkt. 5 og 6.

Herudover lægges der ifølge bemærkningerne til forslaget vedrørende lovændringen op til en øget anvendelse af samfundstjeneste på det eksisterende anvendelsesområde, således at der i alle sager, hvor berigelseskriminalitet skønnes at medføre ubetinget frihedsstraf for en person, der ikke tidligere er idømt ubetinget frihedsstraf, foretages en personundersøgelse med henblik på vurderingen af den pågældendes egnethed til samfundstjeneste.

Det forudsættes herved, at samfundstjeneste fortsat ikke anvendes, hvor en betinget dom uden vilkår om samfundstjeneste i dag skønnes tilstrækkelig. Det fremgår endvidere af bemærkningerne, at den praksis, der har dannet sig, hvorefter samfundstjenestens absolutte kerneområde er berigelseskriminalitet bortset fra røveri, bør fortsættes. Samfundstjeneste ved kriminalitet som f.eks. vold, røveri, narkotikasager og sædelighedsforbrydelser bør stadig anvendes med varsomhed. Samfundstjeneste i disse sager ("varsomhedsområdet" eller "undtagelsesområdet") bør fortsat kun anvendes, hvis det efter en konkret, individuel vurdering findes forsvarligt.

Ifølge bemærkningerne til lovforslaget bør anklagemyndigheden også i øvrigt være særlig opmærksom på muligheden for at anvende samfundstjeneste, herunder på den øgede mulighed, der følger af nedsættelsen af mindstetimetallet for arbejdspligten.

4.2. Personundersøgelse

Som følge af ændringen ved lov nr. 230 af 4. april 2000 skal der indhentes personundersøgelse i alle sager om berigelseskriminalitet, som skønnes at medføre ubetinget frihedsstraf for en person, der ikke tidligere er idømt ubetinget frihedsstraf, bortset fra sager vedrørende røveri. Personundersøgelse i disse sager er altså obligatorisk, uanset om anklagemyndigheden i det konkrete tilfælde vil påstå ubetinget frihedsstraf.

Herudover skal personundersøgelse indhentes i alle andre sager, hvor der efter retspraksis er mulighed for, at afgørelsen kan falde ud til samfundstjeneste. Personundersøgelse skal således som udgangspunkt indhentes i de nævnte tilfælde, også selv om anklagemyndigheden ud fra en konkret vurdering af den foreliggende sag finder, at straffen bør være en ubetinget frihedsstraf.

I sager om f.eks. vold, røveri, narkotikasager og sædelighedsforbrydelser (varsomhedsområdet) skal personundersøgelse dog kun indhentes på anklagemyndighedens initiativ, hvis det efter en konkret individuel vurdering skønnes sandsynligt, at samfundstjeneste – eventuelt i kombination med en ubetinget straf – vil blive resultatet.

Derimod bør anklagemyndighedens vurdering af, at en dom til samfundstjeneste efter retspraksis klart ikke vil kunne blive resultatet, medføre, at der ikke fra anklagemyndighedens side skal iværksættes en personundersøgelse alene med det formål at belyse sigtedes egnethed til samfundstjeneste.

I tilfælde, hvor anklagemyndigheden ikke indhenter en personundersøgelse, fordi der vil blive nedlagt påstand om ubetinget frihedsstraf, kan spørgsmålet om personundersøgelse eventuelt drøftes med forsvareren.

Der henvises desuden til pkt. 8 nedenfor om obligatorisk indhentelse af personundersøgelse vedrørende 18-24-årige.

5. Betinget dom med vilkår om samfundstjeneste eller alkoholistbehandling i sager om spiritus- og promillekørsel

Som nævnt ovenfor er der ved lov nr. 230 af 4. april 2000 om ændring af straffeloven åbnet mulighed for i sager om spiritus- og promillekørsel at idømme betingede domme med vilkår om samfundstjeneste eller med vilkår om alkoholistbehandling.

Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår, at de tilfælde af spiritus- og promillekørsel, eventuelt i kombination med kørsel i frakendelsestiden, der efter gældende domspraksis straffes med ubetinget frihedsstraf af 10-60 dages varighed, i stedet bør straffes med en betinget dom med vilkår om samfundstjeneste eller alkoholistbehandling.

Ifølge bemærkningerne til lovforslaget er anvendelse af betinget dom som udgangspunkt udelukket i tilfælde, hvor der i tilknytning til spiritus/promillekørslen er forvoldt alvorlig personskade (dvs. overtrædelse af straffelovens § 241 eller § 249).

Betinget dom bør som udgangspunkt heller ikke anvendes, såfremt spiritus/promillekørslen er foregået i et brugsstjålet køretøj.

For så vidt angår gentagelsestilfælde er det ved lovændringen forudsat, at betinget dom med vilkår om samfundstjeneste eller alkoholistbehandling ikke anvendes over for spiritus/promillekørsel begået i prøvetiden for en tidligere betinget dom for spiritus/promillekørsel, medmindre der foreligger helt særlige omstændigheder.

Ved to eller flere tidligere betingede domme for spiritus/promillekørsel bør der som udgangspunkt heller ikke på ny idømmes en betinget dom med vilkår om samfundstjeneste eller alkoholistbehandling.

Anklagemyndigheden bør således indhente personundersøgelse i samtlige sager om spiritus/promillekørsel, herunder i kombination med kørsel i frakendelsestiden, der efter gældende domspraksis straffes med ubetinget frihedsstraf af 10-60 dages varighed.

Personundersøgelse skal dog ikke indhentes på anklagemyndighedens initiativ i de tilfælde, der er nævnt ovenfor, hvor betinget dom med vilkår om samfundstjeneste eller alkoholistbehandling normalt ikke kommer på tale.

Retningslinjerne vedrørende betinget dom med vilkår om samfundstjeneste eller alkoholistbehandling er i øvrigt nærmere beskrevet i RM nr. 4/2000, afsnit 8.

6. Samfundstjeneste ved kørsel i frakendelsestiden

Ved lov nr. 230 af 4. april 2000 om ændring af straffeloven lægges der endvidere op til anvendelse af samfundstjeneste ved andre færdselslovsovertrædelser, der efter gældende praksis straffes med kortere ubetingede frihedsstraffe.

Ifølge bemærkningerne til lovforslaget er kerneområdet for dom til samfundstjeneste for andre færdselslovsovertrædelser kørsel i frakendelsestiden uden samtidig spiritus/promillekørsel.

Ligesom ved spiritus/promillekørsel bør der udvises tilbageholdenhed over for anvendelse af samfundstjeneste ved kørsel i frakendelsestiden, der har ført til alvorlig personskade, eller som er begået i et brugsstjålet køretøj.

Anklagemyndigheden bør således som udgangspunkt indhente personundersøgelser i alle sager vedrørende kørsel i frakendelsestiden uden samtidig spiritus/promillekørsel, der efter gældende domspraksis straffes med ubetinget frihedsstraf af 10-60 dages varighed.

Personundersøgelse skal dog ikke indhentes på anklagemyndighedens initiativ i de tilfælde, der er nævnt ovenfor, hvor betinget dom med vilkår om samfundstjeneste normalt ikke kommer på tale.

Retningslinjerne vedrørende betinget dom med vilkår om samfundstjeneste for kørsel i frakendelsestiden er i øvrigt nærmere beskrevet i RM nr. 4/2000, afsnit 8.

7. Seksualforbrydelser

Som nævnt ovenfor under pkt. 1 blev der i tilknytning til lov nr. 274 af 15. april 1997 iværksat et forsøg, der omfatter en forsøgsordning med behandling af visse seksualforbrydelser som alternativ til frihedsstraf samt en visitationsordning i Anstalten ved Herstedvester for seksualkriminelle, der er idømt en tidsbestemt straf.

Vedrørende forsøgsordningen med behandling af visse seksualforbrydelser henvises til RM nr. 9/2005 om strafpåstande i sager om overtrædelse af straffeloven, 23. kapitel, hvor der er fastsat retningslinjer om foretagelse af personundersøgelse.

Forsøget med visitationsordningen i Anstalten ved Herstedvester omfatter seksualkriminelle, der er idømt en tidsbestemt fængselsstraf for overtrædelse af straffelovens § 210 eller §§ 216-236, og som ikke er omfattet af den ovennævnte forsøgsordning med behandling.

Mentalundersøgelser foretaget i sager omfattet af forsøgsordningen med behandling af seksualkriminelle har vist, at et større antal af de sigtede har haft alvorlige, ikke tidligere diagnosticerede legemlige og psykiske lidelser. Det samme må antages at gælde for personer omfattet af visitationsordningen, hvor kriminaliteten kan være af betydeligt grovere karakter.

Foretagelse af en personundersøgelse vil således kunne forbedre muligheden for at vurdere, om der er behov for en egentlig mentalundersøgelse.

En personundersøgelse i sådanne sager vil også kunne tilvejebringe et ensartet vurderingsgrundlag til brug for visitationen, ligesom personundersøgelsen kan bidrage til en hurtigere visitation.

Der bør derfor som udgangspunkt indhentes en personundersøgelse i sager vedrørende seksualforbrydelser, der skønnes at være omfattet af den nævnte visitationsordning.

Hvis der undtagelsesvist ikke foretages en personundersøgelse, skal kriminalforsorgen så tidligt som muligt underrettes herom, således at kriminalforsorgen kan vurdere, om det er hensigtsmæssigt at indhente personlige oplysninger til brug for visitationen.

8. Obligatorisk indhentelse af personundersøgelse vedrørende 18-24-årige

Direktoratet for Kriminalforsorgen udarbejdede i samarbejde med Justitsministeriet og Finansministeriet i februar 2011 en analyse af kriminalforsorgens fremtidige kapacitets- og sikkerhedsbehov. Analysen indeholder bl.a. en række forslag til løsning af kriminalforsorgens kapacitetsbehov, herunder et forslag om udvidet brug af personundersøgelser med henblik på samfundstjeneste for alle under 25 år.

Regeringen besluttede i februar 2011 at iværksætte tiltagene i analysen, og ved brev af 30. juni 2011 anmodede Justitsministeriet Rigsadvokaten om at sikre, at anklagemyndigheden i straffesager mod 18-24-årige indhenter personundersøgelser med henblik på samfundstjeneste, når en række nærmere angivne betingelser er opfyldt.

Der skal således tilvejebringes en personundersøgelse med henblik på samfundstjeneste i alle sager, hvor

- sagen er eller vil blive indbragt for retten med påstand om frihedsstaf på op til 1 år og 6 måneders fængsel,

- den pågældende på gerningstidspunktet var fyldt 18 år, men endnu ikke 25 år, og

- den pågældende ikke inden for de seneste 2 år regnet fra gerningstidspunktet er idømt en ubetinget frihedsstraf, herunder en kombinationsdom, for ligeartet kriminalitet.

I sager inden for varsomhedsområdet skal der dog ikke indhentes en personundersøgelse, hvis idømmelse af samfundstjeneste på forhånd vurderes at være udelukket.

Personundersøgelsen skal indhentes, når ovennævnte betingelser er opfyldt, uanset om anklagemyndigheden i den konkrete sag påtænker at nedlægge påstand om en ubetinget frihedsstraf.

Det bemærkes, at der ikke er tilsigtet en ændring af anklagemyndighedens praksis for så vidt angår indhentelse af personundersøgelse i sager, der forventes afgjort med en betinget dom (uden vilkår om samfundstjeneste).

9. Sager mod unge under 18 år

Retningslinjer vedrørende oplysninger om personlige forhold i sager mod unge under 18 år er fastsat i afsnit 3.4. i RM nr. 4/2007 om behandling af sager mod unge lovovertrædere.

Som det fremgår heraf, foretages personundersøgelser ved kriminalforsorgen normalt ikke i sager mod unge under 18 år, idet de oplysninger, der indhentes fra de sociale myndigheder, i de fleste tilfælde må antages at være tilstrækkelige.

Hvis det overvejes at knytte tilsyn af kriminalforsorgen som vilkår til en helt eller delvist betinget dom, eller hvis der kan blive tale om samfundstjeneste, skal der dog tilvejebringes en personundersøgelse. Det samme gælder, hvis der i øvrigt er behov for personlige oplysninger, som ikke kan skaffes gennem de sociale myndigheder, jf. pkt. afsnit 3.2. i RM nr. 4/2007.

10. Generelt om anmodninger om foretagelse af personundersøgelse

Anmodningen om personundersøgelse ved kriminalforsorgen bør fremsættes på så tidligt et tidspunkt som muligt.

Anmodningen til kriminalforsorgen om personundersøgelse bør normalt vedlægges følgende dokumenter:

- En beskrivelse af den påsigtede kriminalitet. Normalt vil en kopi af forholdsfortegnelse, anklageskrift eller retsmødebegæring være tilstrækkelig

- Straffeattest

- Ny udskrift af det centrale personregister

- Mappen med personlige oplysninger

- En eventuel rapport om afhøring i henhold til udlændingelovens § 26

I de tilfælde, hvor personundersøgelse foretages på anklagemyndighedens initiativ, vil det ofte være hensigtsmæssigt at orientere den sigtede om, at kriminalforsorgen er anmodet om at foretage personundersøgelse og om dennes formål. Også en eventuel forsvarer bør orienteres herom.

Samtykke fra sigtede til indhentelse af oplysninger fra pårørende m.v. indhentes normalt af kriminalforsorgen.

11. Ikrafttræden

Afsnit 8 i denne meddelelse finder anvendelse på sager, der indbringes for retten den 6. juli 2011 eller senere.

Rigsadvokaten, den 6. juli 2011

JØRGEN STEEN SØRENSEN